

Foto: Markus Spiske.

TEREZA BÁLKOVÁ

Od hlavy k srdci a od srdce k rukám

Klimatická změna se zdá být dokonalým projekčním plátnem pro všechny naše představy o světě, pro všechny naše strachy, vztek, pocity ohrožení a nespravedlnosti, ale i ambice, víru, potřebu sounáležitosti nebo bezpečí. Na klimatickou změnu tak reagujeme velmi různými způsoby podle toho, co jsme za člověka, kde se zrovna nacházíme a v neposlední řadě kdo a jakým způsobem nás s klimatickou změnou zrovna konfrontuje. Kniha *Ani na to nemyslete si* neklade jednoduché otázky, když se neustále ptá, jaké typy komunikace o klimatické změně nás vedou k určitým reakcím.

Párkrát mě to napadlo. Měla bych si sednout ke stolu a konečně napsat tu recenzi. S přibližujícím se deadline jsem cítila stále větší vinu za to, že jsem pořád nezačala, až se z úkolu, na který jsem se původně těšila, stal strašák, jemuž bylo potřeba se za každou cenu vyhnout. A čím déle jsem ho odkládala, tím méně bylo času a tím víc se stupňovala moje nejistota, zda jde ještě něco smysluplného napsat. Nemyslet na to bylo stále těžší, ale za účelem potlačit všechny tyto negativní pocity bylo paradoxně ještě důležitější to zvládnout. Racionálně jsem přece musela vědět, že nejlepším řešením by bylo začít psát už před čtrnácti dny, a mít tak dostatek času napsat kvalitní text.

Jenže lidé nejsou racionální bytosti. Naše myšlenky jsou neustále ovlivňovány tím, co cítíme — a platí to i naopak. Než si tedy takříkajíc za pět minut dvanáct konečně sednu k počítači a začnu psát, musím si nejprve naplno přiznat nejen to, jak moc moje emoce ovlivňovaly rádobu racionální rozhodování posledních týdnů, ale především to, jak hloupé bylo je ignorovat.

Neschopnost lidstva řešit efektivně klimatickou krizi je problém nepochybně mnohem závažnější než moje neschopnost dělat svoji práci včas. Britský expert na komunikaci George Marshall nám ale ve své knize ukazuje, že způsob, jakým zpracováváme informace a jak na ně potom reagujeme, se zase tolik neliší v závislosti na tom, jak komplexnímu, či naopak prostému problému čelíme. Naše chování bude vždycky ovlivňováno tím, co si myslíme, a stejně tak tím, co cítíme — přičemž tyto dvě věci spolu interagují víc, než bychom si občas chtěli připustit.

Kniha nám ukazuje nejrozumnější kognitivní zkreslení, která si ve vztahu ke klimatické krizi nevědomky vytváříme, a rovněž nás provádí řadou emocí, jež ve vztahu ke krizi můžeme cítit. Autor se přitom nesnaží udělat ze čtenářů hlupáky, kteří podléhají svým zkresleným myšlenkám a silným emocím, avšak nejde mu ani o to, uchláholit nás a podporovat v tom, jak věci (ne)řešíme. Z mnoha kapitol jsem cítila naději, že pokud si budeme uvědomovat, jakým způsobem a proč

o změně klimatu přemýšlíme nebo co a proč u toho cítíme, povede nás to k tomu, že začneme konečně jednat.

Dobře komunikovaná komunikace

Ani na to nemyslete je ve své podstatě velmi praktickou knihou a už svým formátem občas až otravně připomíná učebnici. Každá z mnoha krátkých kapitol se věnuje poměrně úzce vymezenému tématu. Na konci většiny kapitol najdeme minimálně pár vět, které se snaží shrnout hlavní myšlenku daného tématu. Větší shrnutí nás čeká zhruba po třetinách knihy a na závěr ještě autor znovu vypíchne to nejdůležitější.

Marshall se nevyhýbá ani hlubokým filosofickým úvahám, přičemž ale žádná z nich není jen myšlenkovým cvičením, ale vždy slouží jako úvod k naprosto praktickým otázkám nad konkrétními problémy — například jak mohou veřejné instituce komunikovat klimatickou změnu, co lidem brání vidět budoucnost jinak než jako dystopii nebo třeba proč lední medvěd není ideálním symbolem boje proti klimatické krizi. Byť mě osobně ona zřetelná metodičnost občas trochu štvala, musím přiznat, že málokdy jsem si po dočtení tak jistá, co se mi autor snažil říct a co si z textu chci odnést. Není samozřejmé, že kniha o komunikaci dobře zvládá komunikovat svoje závěry.

Nemoralizovat, aktivizovat

Český překlad vychází osm let po původním vydání. Vzhledem k zaměření knihy na marnou snahu komunikovat klimatickou změnu bychom si přáli, aby už nebyla aktuální. Troufám si však bohužel říct, že její poselství je aktuálnější víc než kdy jindy. Po dvou letech života v pandemii následovaných aktuální ruskou invazí do Ukrajiny mluví i lidé v tak klidné zemi, jako je Česká republika, o tom, že by se rádi vrátili „do normálního světa“ — do světa svých jistot a bezpečí.

Možná podobně jako lidé přeživší přírodní katastrofu, které Marshall zmiňuje na začátku knihy, nemá teď většina z nás chuť mluvit o dalším riziku na obzoru. Chceme věřit, že všechno bude dobré. O to důležitější je nyní komunikovat téma klimatické změny správně, aby nás nerozdělovalo, ale spojovalo; aby nás nedeprimovalo, ale aktivizovalo. Kniha *Ani na to nemyslete* má potenciál nás tyto věci naučit — právě proto, že sama nemoralizuje, neznevažuje naše názory, zbytečně neděsí, ale před ničím nezavírá oči.

George Marshall: *Ani na to nemyslete*. Host, 2022, 351 stran.
Kontakt na autorku: tbalkova49@gmail.com.

PROMÍTAČKA / František Jelínek

Jaderné hříchy lidstva

Čínský režisér Liang Zhao proslul zejména svými filmy *Petice* (2009) a *Behemoth* (2015), v nichž zachytil absurditu lidského konání a jeho dopady na osudy obyčejných lidí. A totožný formát zvolil i u svého posledního, neméně zajímavého snímku.

Film *Co jsme to udělali?* (2021), který Zhao natočil podle scénáře Sylvie Blum, představuje jedinečné svědectví o době, v níž největší hrozby pro lidstvo již dávno nepocházejí z přírody, ale z lidmi vytvořeného nukleárního světa. Ten se do povědomí širší laické veřejnosti poprvé výrazně zapsal v roce 1945, kdy americké bombardéry svrhly atomové bomby na japonská města Hirošima a Nagasaki. Není tedy divu, že i tento snímek začíná atomovým výbuchem.

Jeho důsledky však následně ustupují do pozadí, protože autorský tandem se spíše zaměřuje na neplánované úniky radiace do prostředí. Diváky seznamuje hlavně s lidmi, kteří každodenně čelí následkům jaderných katastrof, k nimž došlo v Černobylu a ve Fukušimě. Svě místo si ve filmu najde i východní Kazachstán, kde Sověti po desetiletí prováděli testy jaderných bomb, a stranou nezůstávají ani reakce lidí z oblastí, které se s těmito dopady přímo nepotýkají. Nechybějí tak například protesty proti pokračování jaderné energetiky v Japonsku nebo proti čerpání a spalování fosilních zdrojů energie v Německu, jejichž prostřednictvím tvůrci zasazují děj do širšího kontextu. Ten rozšiřuje i sám režisér, který občas vstupuje do děje svými komentáři. A nutno říct, že pokud měla jeho slova ve spojení s obrazy vyvolat v hlavách diváků pochybnosti, jestli životní styl založený na hromadění materiálů a devastaci životního prostředí je skutečně tím pravým, vyšlo mu to stoprocentně.

K tomuto cíli však na rozdíl od ostatních podobných uměleckých děl nevedlo pouze zobrazování zničených životů. Film totiž sem tam vyplňuje i záběry na prosperující přírodu, což v důsledku ještě více absurdizuje už tak dost absurdní situaci. Na jedné straně v ní pozorujeme trápení lidských obětí, na straně druhé pak prospívající rostlinstvo, které úspěšně kolonizuje téměř liduprázdné, radioaktivními látkami kontaminované krajiny.

Co jsme to udělali? Režie Liang Zhao. Hongkong, Nizozemsko, Francie, 96 minut.